

Elektroonilise meedia jälgimine 2014–2019

Andres Jõesaar

Sissejuhatus

Käesolev ülevaade keskendub Eesti ringhäälingumaastiku kahe keelepõhise — eestikeelse ja venekeelse — kogukonna infoväljade dünaamikale ning peamiste uudisteallikate olulisuse ja usaldusväärsuse analüüsile. Vaatlusalune periood 2014–2019 on piisavalt pikk, et analüüsida selle ajavahemiku olulisi suundumusi auditooriumi meediatarbimises ja meediale antud hinnangutes.

Avaõigusliku meedia roll faktipõhise analüütikuna ning informatsiooni korrastajana võrguühiskonna infopaljuses on taas üks meediapoliitika võtmeküsimusi.¹ Käesolev artikkel analüüsib ka avaõigusliku ringhäälingu rolli kahe infovälja ühendajana.

Artikkel põhineb peamiselt TNS Emori / Kantar Emori aastatel 2014 (november – detsember), 2017 (jaanuar) ja 2019 (jaanuar) CATI meetodil läbi viidud esindusliku valimiga (n=1000) küsitluste andmetel. Lisaks on kasutatud Saar Polli 2014. a juulikuise uuringu andmeid (n=1000), Eesti Statistikaameti statistikat aastatest 2014–2018 ja TNS Emori / Kantar Emori teleauditooriumi monitooringu andmeid aastatest 2014–2019 ja Turu-uuringute AS-i uuringute andmeid.

Meedias toimuvate trendide paremaks võrdlemiseks on peamised tegevuste ja aktiivsuse näitajad valitud nädalapõhiselt: telekanalite nädalane katvus (*weekly reach*), jälgimise ja kasutuse sagedused (nt „vähemalt mitu korda nädalas“) jms. Andmete paremaks võrdlemiseks on vaatluse all Eesti elanikkond vanuses 15–74 eluaastat. Keeletunnuse puhul on eri

uuringutes kasutatud kahte kriteeriumit — rahvus ja kodune keel. Uuringu põhifookusest lähtuvalt on analüüsist väljas kriteeriumidele „muu rahvus“ ja „muu keel“ vastanute andmed. Nende väljajätmine ei mõjuta vastuste leidmist uurimisküsimusele ning ka meediamaastriku üldist kirjeldust, sest kõigi vastanute hulgas on „muu“-tunnustele vastanuid alla kahe protsendi.

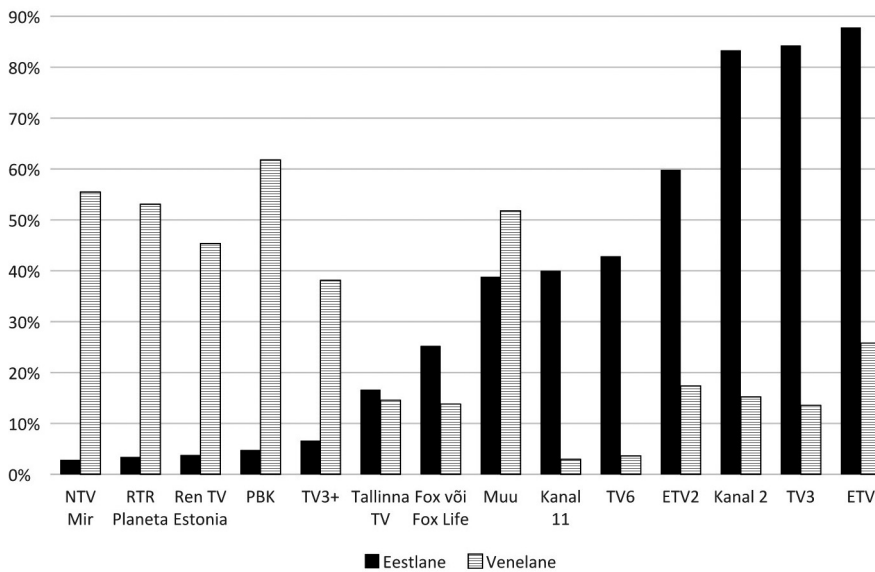
Meediakasutus

Meediakasutuse ja meedia rolli analüüsid said Eestis uue tugeva aktsendi pärast 2014. aasta vapustavaid sündmusi Krimmis ja Ida-Ukrainas. SaarPolli 2014. a uuring² tõi selgelt esile fakti, et kahe keelekogukonna erinev meediatarbimine korreleerub nende liikmete hinnangutega Ukrainas toimunud sündmustele. 2016. a USA presidendivalimised ja Brexit teravdasid veelgi küsimust meedia rollist ühiskonnas toimuvate protsesside peegeldaja ja mõjutajana. Kui varasematel aegadel oli traditsioonilistel meediakanalitel ühiskonnas kindel neljanda võimu positsioon, siis sotsiaalmeedia populaarsuse kasv ja seal leviv info (sh väärinfo) on seadnud küsimuse alla kogu traditsioonilise meedia olulisuse. Nn peavoolumeedial tuleb lisaks sotsiaalmeediale järjest enam konkureerida ka populaarsust koguvate alternatiivsete meediakanalitega. Uudiste leidmine ja järjest lisanduvate uudisteallikate vahel navigeerimine infost küllastunud meediaruumis püstitab nii uudiste loojatele ja edastajatele kui

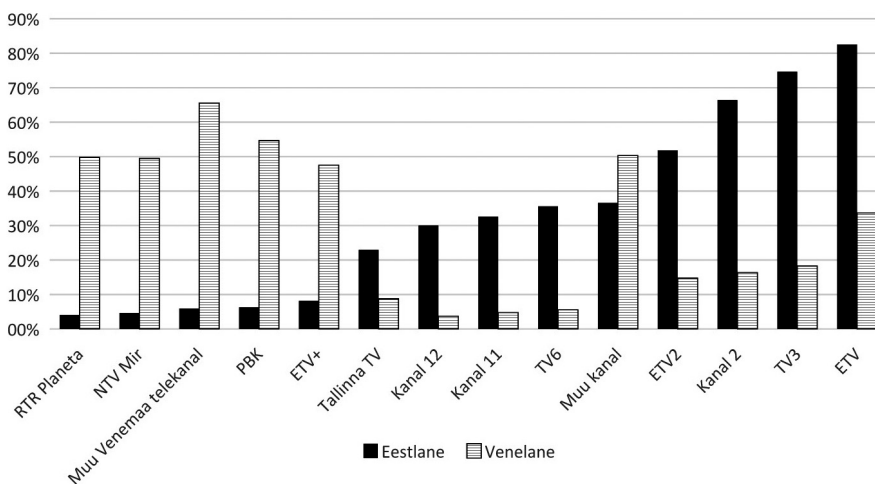
¹ Karen Donders, Tim Raats. From Public Service Media Organisations to De-Centralised Public Service for the Media Sector: A Comparative Analysis of Opportunities and Disadvantages. — Javnost — The Public: Journal of the European Institute for Communication and Culture, 2015, Vol. 22, nr 2, lk-d 145–163; Gregory Ferrell Lowe, Hilde Van den Bulck, Karen Donders (Toim). Public Service Media in the Networked Society: RIPE@2017. Gothenburg: Nordicom, University of Gothenburg, 2018; Bennett Lance, Steven Livingston. The Disinformation Order: Disruptive Communication and the Decline of Democratic Institutions. — European Journal of Communication, 2018, Vol. 33, nr 2, lk-d 122–139.

² Saar Poll. Current Events and Different Sources of Information. Tallinn: Saar Poll, 2014.

http://oef.org.ee/fileadmin/user_upload/Current_events_and_different_sources_of_information_ED_1_.pdf

Joonis 1. Telekanalite vaadatavus 2014: iga päev või mitu korda nädalas vaatamist märkinute %

Joonis 2. Telekanalite vaadatavus 2019: iga päev või mitu korda nädalas vaatamist märkinute %

ka uudiste jälgijatele uusi probleeme. Eesti elanikkonna meediatarbimise mõtestamist alustan analüüsiga, kuidas on traditsiooniliste meediaplatformide jälgimine muutunud viimasel kümnendil

Telekanalite vaatamine

2019. aasta lõpu seisuga on MAVISE andmebaasi³ andmetel Eestis eri platvormidel nähtavad 355 telekanalit ning nõudevideo teenust pakub 68 välismaist ja 8 kodumaist meediateenuste edastajat. 355-st telekanalist on 66 välismaist suunatud otseelt Eesti turule ning neist 15 on eesti- ja 41 venekeelsed. Ülejäänud 268-st Eestis nähtavast kanalist on 100 vene- ning 75 ingliskeelsed, ülejäänud muudes keeltes.

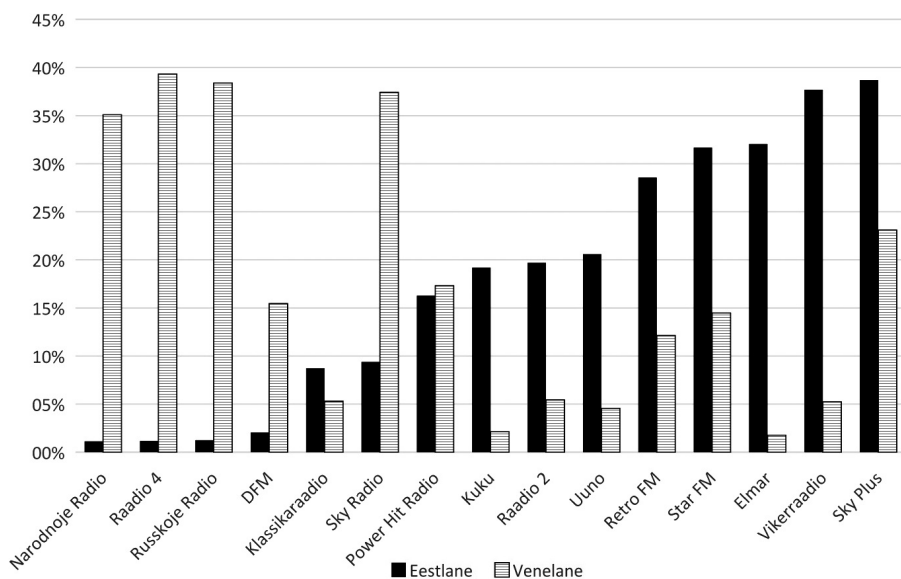
Eestis nähtavate telekanalite loetellu kuuluvad veel ka kolm Eesti Rahvusringhäälingu teleprog-

rammi ning 18 eratelekanalit, millele Tehnilise Järelevalve Amet (TJA) on välja andnud meediateenuste osutamise tegevusloa. Kaheksateistkümnest tegevusloaga telekanalist pole ükski nähtav vabalevis. Kümnendi algusest on teleteenuse tegevuslubade arv kasvanud 11-lt 18-le, kuid vabalevi kanalite arv on vähenenud üheksalt kolmele ja need kõik on ERR-i programmid. Samas on Eesti telejaamade saatetundide kogumaht kasvanud 2011. a 73 881 tunnilt 137 825-le aastal 2017.⁴

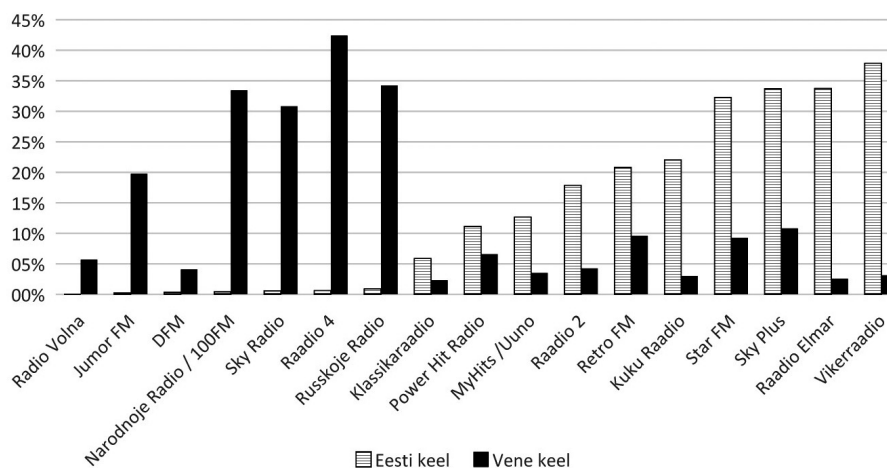
Üldises meediakasutuses on televisioon säilitanud oma liidripositsiooni. See on jätkuvalt populaarseim meediaplatform nii meediumile pühendatud aja (*share*) kui ka elanikkonna nädalase katvuse järgi (*weekly reach*). Jälgitavate telekanalite üldine pilt on viimasel viiel aastal püsinud suhteliselt stabiilne (joonised 1 ja 2). Eestikeelse

³ TV And On-Demand Audiovisual Services in Estonia. Database on TV and On-Demand Audiovisual Services and Companies in Europe. — MAVISE: European Audiovisual Observatory. <http://mavise.obs.coe.int/country?id=11>.

⁴ KU13. Televisioon. — Eesti Statistikaamet. <http://andmebaas.stat.ee/Index.aspx?lang=et&DataSetCode=AK011#>.

Joonis 3. Raadio kuulamine rahvusrühmades 2014: iga päev või mitu korda nädalas

Joonis 4. Raadio kuulamine rahvusrühmades 2019: iga päev või mitu korda nädalas

vaatajaskonna seas on populaarseimad Eesti telekanalid eesotsas avaõigusliku ETV-ga, kuid Eesti erakanalite osakaal televisiooni vaatamisele pühendatud ajast ning ka kanalite katvusest on vähenenud.

Andmed näitavad, et viie aasta jooksul on venekeelse auditooriumi vaatamiseelistustes toimunud märgatav muutus. Vähenenud on RTR-i, NTV ja Pervõi Baltijski Kanali (PBK) vaadatavus, kuid siiski jälgib venekeelne vaataja endiselt peamiselt venekeelseid telekanaleid. 2019. a tulemuste võrdluses 2014. a tulemustega on suurimaks muutuseks ETV+-i lisandumine venekeelsete vaatajate eelistustesse. 2019. a andmete alusel on ETV nädalane katvus (*weekly reach*) võrdne Venemaa peamiste telekanalitega. Küll aga jääb ETV+ neist maha veel summaarse vaatamisaja (*share of viewing*) poolest.

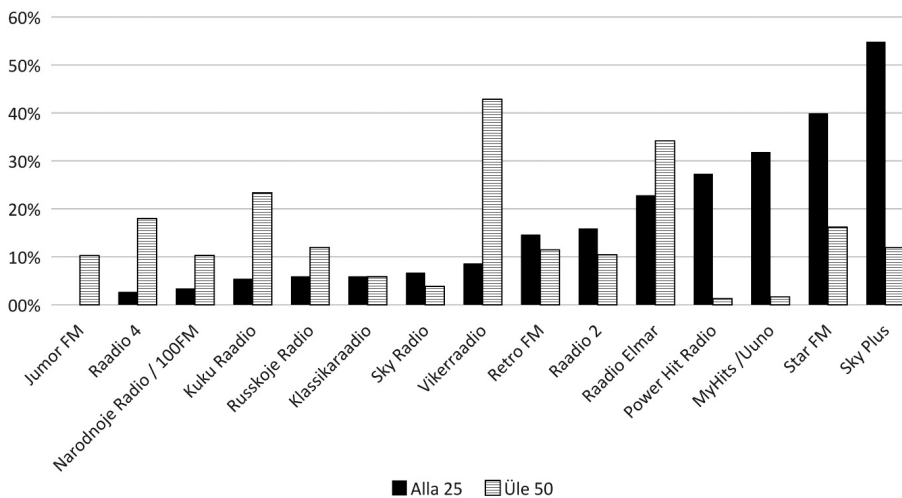
Tähelepanek 1. Venekeelses (tele)infovälja on lisandunud ETV+.

Raadiokanalite kuulamine

Erinevalt telemaastikust puudub läbi õhu levivatel raadiojaamadel välismaine konkurents. 2019. a. alguse seisuga kehtis Eestis 30 TJA välja antud raadioteenuse osutamise luba — üks rahvusvaheline, 12 üleriigilist ja 17 regionaalset. Neile eraraadiotele lisanduvad Eesti raadiomaastikul veel neli ERR-i üleriigilist ja üks regionaalne raadioprogramm. Võrreldes 2014. aastaga on raadiolubade arv kasvanud ühe võrra.

2014. a. ja 2019. a. andmetest on näha, et ka raadiote kuulajaskond on tugevalt keelepõhine (joonised 3 ja 4). 2014. a. olid mõlemas kogukonnas avaõiguslike raadiojaamade (eestikeelne Vikerraadio ja venekeelne Raadio 4) kõrval populaarsed ka erajaamad (eestikeelne Sky Plus ja venekeelsed Russkoje Radio, Sky Radio ja Narodnoje Radio).

2019. aasta uuringu järgi on eraraadiote kuulamine vähenenud ja mõlemas kogukonnas on kuulatavaimad avaõiguslikud ERR-i raadiojaamad —

Joonis 5. Raadio kuulamine vanuserühmades 15–25 ja 50–74 eluaastat 2019: iga päev või mitu korda nädalas

eestlaste seas on populaarseim Vikerraadio ja venekeelse auditooriumi seas Raadio 4.

Analoogselt meedia üldise tarbimise trendidega on vanusegruppides raadiojaamade eelistustes suured erinevused. Nooremad kuulajad eelistavad popmuusikat mängivaid eraraadioid. Vanemate kuulajate jaoks on populaarsemad suurema sõnasaadete mahuga raadiojaamad: Vikerraadio, Raadio Kuku ja Raadio 4 ning eesti levimuusikat mängiv Elmar.

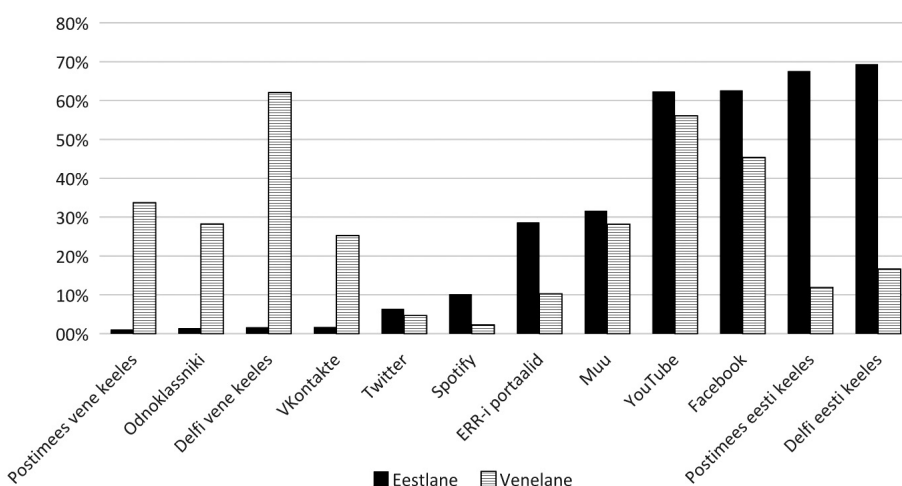
Tähelepanek 2. Noored raadiokuulajad eelistavad popmuusikat sõnale.

Interneti kasutamine 2019

Meediakasutuse muutuse üheks oluliseks mõjutajaks on internetikasutuse tõus. Viimase kümnenäädal jooksul on interneti kasutajate arv Eesti

elanikkonnas kasvanud 77%-lt 92%-ni.⁵ Seda põhjustavad tehnoloogia areng, pakutava sisu atraktiivsus, positiivne kasutajakogemus ja lihtne ligipääsetavus. Vähemalt korra nädalas külastab internetti 99% noortest vanuses 16–24 eluaastat ja nutiseadmed on üle 2/3-l elanikkonnast vanuses 16+.⁶ 2018. aastal oli internetiühendus 90%-l Eesti majapidamistest.⁷

Üldine internetikasutus on võrreldes 2014. aastaga kasvanud 84%-lt 90%-ni. Noortest kasutab internetti ligi 100%, vanuse tõustes internetikasutus langeb, kuid ka üle 65-aastastest külastab tänapäeval internetti üle 60%.⁸ Üldine kasutusaktiivsus on eesti- ja venekeelsetel kasutajatel sarnane. Analoogselt teleri vaatamisega on ka internetis külastatavate keskkondade eelistused tugevalt seotud keelega.

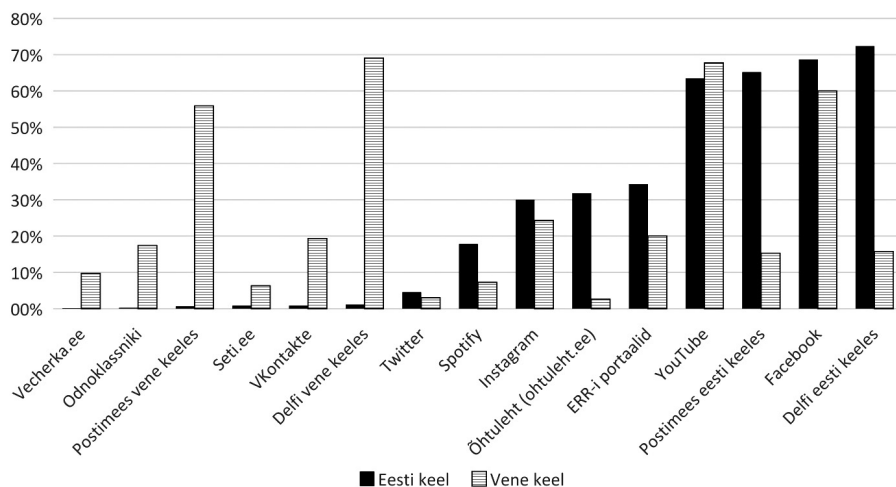
Joonis 6. Internetikeskkondade külastatavus 2014: iga päev või mitu korda nädalas

⁵ Internet use by individuals aged 16 to 74. — Eurostat. <https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.o?tab=table&init=1&language=en&pcode=tin00028&plugin=1>

⁶ Market Insight. Devices and Connectivity, November 2018. — Media Intelligence Service. EBU. https://www.ebu.ch/files/live/sites/ebu/files/Publications/MIS/members_only/market_insights/EBU-MIS-Devices_and_Connectivity_2018.pdf.

⁷ Level of internet access — households. — Eurostat. <https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.o?tab=table&init=1&language=en&pcode=tin00134&plugin=1>

⁸ Eesti Statistika. — IT32: 16–74-aastased arvuti- ja internetikasutajad isikute rühma järgi. <http://andmebaas.stat.ee/?lang=et>.

Joonis 7. Internetikeskkondade külastatavus 2019: iga päev või mitu korda nädalas

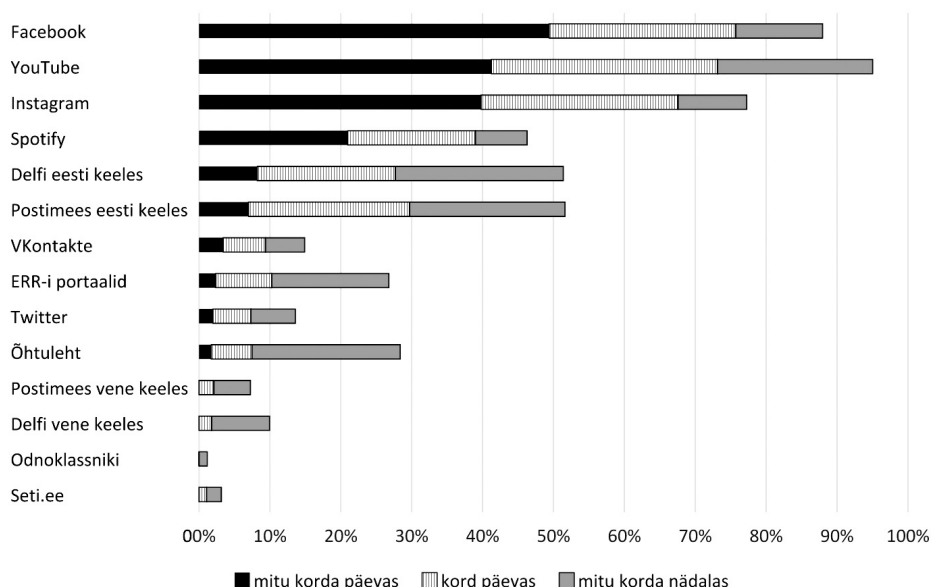
Viimasel viiel aastal ei ole veebimaastikul esile kerkinud uusi suuri tegijaid. Nii nagu 2014. aastal (joonis 6) on ka viis aastat hiljem Eesti uudisteportaalidest suurimad delfi.ee ja postimees.ee; sotsiaalmeediakeskkondadest on endiselt liidrid Facebook ja YouTube.

2019. aastal on interneti keskkondade kasutuse üldpilt jäänud suhteliselt samaks (joonis 7). Venekeelse elanikkonna seas on populaarsust kasvatanud venekeelne rus.postimees.ee ja ERR-i portaalid ning sotsiaalvõrgustikud Facebook ja YouTube. VKontakte ja Odnoklassniki on aga oma positsiooni kaotanud.

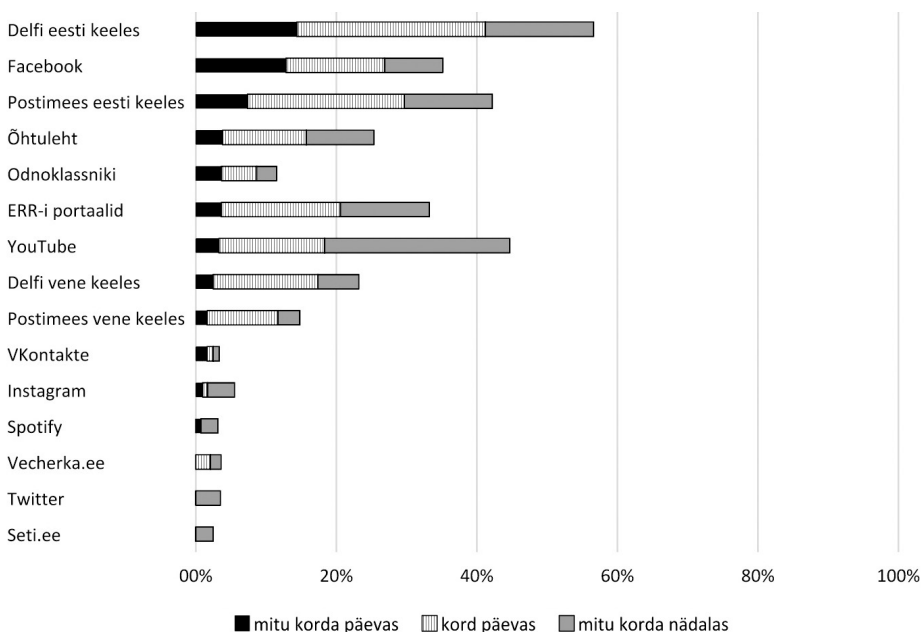
Internetikeskkondade kasutamise intensiivsuse analüüs näitab, et kummaski kogukonnas külastatakse kõige sagedamini Facebooki ja populaarseimate keskkondade esiviisikud sisaldavad samu portaale.

Kui veel kümme aastat tagasi oli interneti aktiivne kasutus pigem noorema põlvkonna tunnus, siis tänaseks külastab internetti ka üle 2/3 vanematest inimestest. Siiski on eri internetikeskkondade külastuse intensiivsus vanemates vanusrühmades võrreldes noorematega ligi poole võrra väiksem.

Facebook ja YouTube on populaarsed kõigis vanuserühmades. Keskkondade esiviisikus on vanematel inimestel veel delfi.ee, postimees.ee ja ERR-i portaal. Noorema põlvkonna seas on aga Instagram ja Spotify vähemalt kord päevas kasutajate arvu poolest postimees.ee-st ja delfi.ee-st eespool. ERR-i portaali iganädalaste kasutajate arv nooremas vanuserühmas on 27% ja kõige vanemas vanuserühmas 33%. Tulenevalt vanuserühmade internetikasutuse intensiivsuse erinevustest tähendavad need iseenesest suhteliselt võrdsed arvud esimesel juhul ERR-i portaali üsna tagasihoidlikku positsiooni ja

Joonis 8. Internetikeskkondade kasutamise sagedus vanuserühmas 15-24 aastal 2019

Joonis 9. Internetikeskkondade kasutamise sagedus vanuserühmas 65–74 aastal 2019

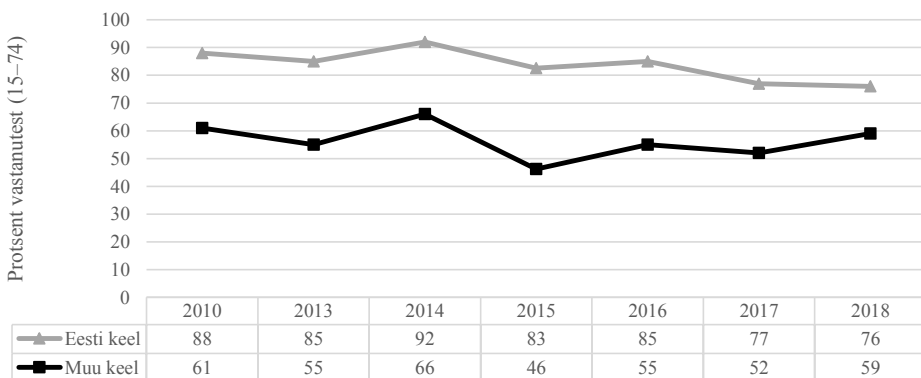
teisel juhul kuulumist viie populaarseima keskkonna hulka.

Kui telemaastikul on venekeelse auditooriumi seas tugev positsioon Venemaa riiklikel telekanalitel ja PBK-l, siis Eesti venekeelse elanikkonna lemmikute hulgas puuduvad otseselt Venemaa keskvoimu esindavad portaalid. See aga ei tähenda, et Venemaa ametlik ideoloogia ei jõuaks läbi internetiportaalide Eestisse. Millises ulatuses edastatakse ideoloogiat sotsiaalvõrgustikes ja kui palju Venemaa poliitikat toetavaid sõnumeid imbub populaarsetesse Eesti venekeelsetesse internetikeskkondadesse, vajab eraldi kontentanalüüsi.

Tähelepanek 3. Nooremates vanusegruppides jääb ERR-i portaal külastatavuselt sotsiaalmeedia platvormidele, delfi.ee-le ja postimees.ee-le märgatavalt alla; vanemate inimeste seas on vahe väiksem.

Meediainstitutsioonide usaldusväärsus

Eurobaromeetri 2019. aastal 28 riigis läbiviidud uuringu andmetel usaldavad eurooplased meediaplattformidest kõige enam raadiot (57%), millele järgnevad televisioon (49%) ja trükiajakirjandus (51%). Küsitud allikatest peeti kõige vähem usaldusväärseks sotsiaalvõrgustikke ja suhtlusrakendusi (20%). Riikide võrdluses esines siiski märkimisväärsed erinevusi. Riikidevahelises võrdluses olid Eesti elanike hinnangud uudisteplatvormide usaldusväärsusele Euroopa keskmisest tasemest kõrgemal. Eestimaalastest usaldas raadiot 62%, televisiooni 61%, trükiajakirjandust 50% ning sotsiaalmeedia- ja suhtlusrakendusi 23%. Need andmed on üsna heas kooskõlas teiste meediaplattformide usaldusväärsuse uuringute tulemustega. Ka neis on näha, et traditsioonilisi platvorme, mille sisu on enamasti allutatud ka tugevamale riiklikule regulatsioonile või mis

Joonis 10. ERR-i usaldusväärsus 2010–2018: vastuse „usaldab täiesti“ või „pigem usaldab“ %

Allikas: Autori arvutused Turu-uuringute AS-i (v.a 2014) ja TNS Emori (2014) andmete põhjal.

	Täiesti usaldusväärne	Pigem usaldusväärne	Pigem mitte usaldusväärne	Täiesti ebausaldusväärne	Ei oska öelda
Kodune keel: eesti keel					
Sõbrad, tuttavad, kooli- ja töökaaslased	20%	64%	9%	1%	6%
Ajakirjad	5%	49%	17%	1%	28%
Paberajalehed	12%	60%	8%	1%	21%
Sotsiaalvõrgustikud	2%	24%	41%	9%	24%
Veebiportaalid	3%	57%	23%	1%	15%
Raadio	15%	69%	7%	1%	8%
Televisioon	14%	70%	10%	1%	5%
Kodune keel: vene keel					
Sõbrad, tuttavad, kooli- ja töökaaslased	16%	63%	11%	1%	10%
Ajakirjad	1%	28%	13%	5%	53%
Paberajalehed	2%	42%	11%	3%	42%
Sotsiaalvõrgustikud	1%	27%	34%	10%	29%
Veebiportaalid	3%	50%	23%	4%	20%
Raadio	4%	54%	15%	3%	24%
Televisioon	3%	51%	23%	5%	18%

Tabel 1. Meediaplatformide usaldusväärus 2019

rakendavad toimivat eneseregulatsiooni, usaldatakse rohkem. Oluliselt nõrgemini reguleeritud uue meedia platvormide ja rakendusi usaldatakse vähem.

Eurobaromeetri uuringust natuke detailsemalt võimaldavad Eesti avaõigusliku ja eraringhäälingu ning trükiajakirjanduse usaldusväärsuse trende eraldi vaadelda Turu-uuringute AS-i regulaarsed institutsioonide usaldusväärsuse uuringud.

Andmetest on näha, et eestlased usaldavad ERR-i muid keeli kõnelejatest palju rohkem (joonis 10).

Venekeelses kogukonnas langes 2015. aastal ERR-i usaldusväärsus märkimisväärselt. Võib oletada, et selle muutuse põhjuseks on rahulolematuse Vene-maaga seotud sündmuste kajastamisega. Seda oletust toetavad ka venekeelsetes fookusgruppides 2015. a läbiviidud intervjuud, mis näitasid, et auditooriumi negatiivse suhtumise põhjuseks oli ERR-i ja Venemaa uudisteallikate uudiste vastuolulisus. ERR-i usaldusväärsuse tõusu aastatel 2016–2018 põhjustas suure tõenäosusega ETV+-i avamine ja tegevus.

2019. a uuringus küsiti detailsemat hinnangut eri meediaplatformide usaldusväärsuse kohta. Selgus, et keeletunnuse põhjal selles vallas erilisi erinevusi ei esine. Traditsioonilised meediaplatformid — televisioon, raadio, ajalehed — on mõlemas kogukonnas endiselt usaldusväärsed. Ning nagu teistestki uuringutest on teada, usaldatakse sotsiaalvõrgustikke traditsioonilistest kanalitest oluliselt

vähem. Mõlema kogukonna liikmete kõige suurem usaldus kuulub aga sõpradele ja tuttavatele (tabel 1).

Meediaplatformide usaldusväärsusele antud hinnangud on eri vanusegruppides suhteliselt sarnased. Suurimad erinevused on taas seotud meediaplatformide kasutusaktiivsusega. Noored kasutajad usaldavad portaale ja sotsiaalvõrgustikke vanematest inimestest natukene rohkem ning vanemad peavad kõige usaldusväärsemaks meediaplatformiks televisiooni.

Vanusegruppide hinnangute mõningasest erinevusest olenemata saab üldistavalt tõdeda, et kõigi vastanute arvates on sotsiaalmeedia võrgustikud kõige vähem usaldusväärsed ja sõprade-tuttavate usaldusväärsus on ka raadio ja televisiooni usaldusväärsusest suurem. Samuti on näha, et internetti vähem kasutatavate vanemaealiste grupi hinnang veebiportaalide usaldusväärsusele on nooremate inimeste omast märgatavalt väiksem.

Järgmiseks sammuks on liikuda meediaplatformide üldise usalduse analüüsilt uudiste jälgimise analüüsi juurde.

Tähelepanek 4. Avaõigusliku ringhäälingu usaldusväärsus on erameedia omast jätkuvalt märgatavalt suurem.

Tähelepanek 5. ERR-i usaldusväärsus venekeelse elanikkonna seas kasvab.

Tähelepanek 6. Traditsioonilised meediaplatformid on usaldusväärsemad kui veeb ja sotsiaalvõrgustikud.

	Aasta	Mitu korda päevas	Kord päevas	Mõni kord nädalas	Mõni kord kuus või harvemini	Ei jälgi üldse
Arvuti (süle/tahvel/laua)	2019	21%	34%	19%	9%	17%
	2017	35%	26%	19%	3%	18%
Nutitelefoni	2019	27%	23%	14%	7%	29%
	2017	32%	14%	10%	4%	41%
Raadio	2019	36%	28%	21%	8%	7%
	2017	37%	26%	18%	6%	14%
Televiisor	2019	16%	49%	23%	7%	6%
	2017	28%	44%	15%	7%	6%

Tabel 2. Uudiste jälgimine platvormiti aastatel 2017 ja 2019

	Vanusegrupp	Mitu korda päevas	Kord päevas	Mõni kord nädalas	Mõni kord kuus või harvemini	Ei jälgi üldse
Arvuti (süle/tahvel/laua)	Alla 25	18%	26%	26%	12%	19%
	Üle 50	19%	39%	17%	8%	17%
Nutitelefoni	Alla 25	42%	26%	17%	8%	6%
	Üle 50	13%	17%	11%	8%	51%
Raadio	Alla 25	19%	22%	36%	15%	8%
	Üle 50	41%	31%	16%	6%	7%
Televiisor	Alla 25	9%	19%	42%	25%	7%
	Üle 50	24%	61%	14%	2%	1%

Tabel 3. Uudiste jälgimine vanuserühmades 2019

Uudiste jälgimine

Platvormide kasutamise muutus

Uuringud näitavad, et päevasündmustega kursis olek ja uudiste jälgimine on oluline osa inimeste igapäevategevustest. 2014. aasta Saar Polli uuringu andmetel jälgis vähemalt kord päevas uudiseid 81% eestlastest ja 77% mitte-eestlastest. 2019. a küsitluse tulemuste põhjal jälgis vähemalt korra päevas uudiseid 90% kõigist vastanutest.

Kui Saar Polli uuringus küsiti uudiste jälgimist üldiselt, siis aastatel 2017 ja 2019 uuriti täpsemalt uudiste jälgimist platvormiti. Nende kahe võrreldud aasta jooksul on uudiste jälgimise intensiivsus mõnevõrra vähenenud — ja vähenenud on mitu korda päevas uudiseid jälgivate inimeste osakaal (tabel 2). Raske on öelda, kas tegemist on vastureaktsiooniga info üleküllusele ja/või ei peeta 24/7 uudisvoos olemist enam nii oluliseks või on huvi langemisel mingi muu põhjus.

Uudiste jälgimine korreleerub igati loogiliselt meediaplattformide üldise kasutusega. Ka siin on näha selge sõltuvus kasutaja vanusest. Vanusegruppide eelistuste paremaks eristamiseks on võrreldud

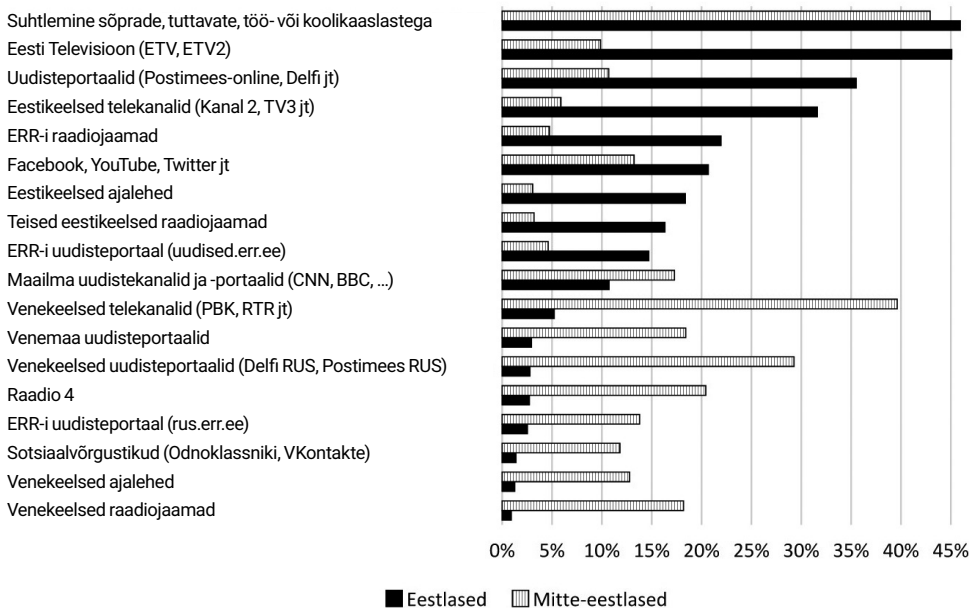
15–24-aastaseid ja 50–74-aastaseid inimesi. Gruppide võrdlus (tabel 3) näitab, et nooremad jälgivad uudiseid peamiselt nutitelefonis, vanemad inimesed eelistavad uudiseid jälgida televiisori ja raadio vahendusel. Noored jälgivad televiisorist uudiseid sama vähe kui vanemad inimesed nutitelefoni. Samas on neid noori, kes üldse televiisorit ei jälgi, tunduvalt vähem kui neid üle viiekümne aasta vanuseid, kes uudiseid nutitelefoni üldse ei jälgi.

Neid, kes arvutist uudiseid üldse ei jälgi, on mõlemas vanusegrupis enam-vähem võrdne hulk. Meediaplattformide (s.t kasutatavate tehnoloogiate) jälgimise ja usalduse erisused ei põhine keele tunnusel, vaid on domineerivalt seotud kasutajate eaga. Sellest tõdemusest edasi liikudes analüüsime järgnevalt kahe kogukonna meediatarbimise erinevusi konkreetsete meediakanalite ja uudiste allikate vaates.

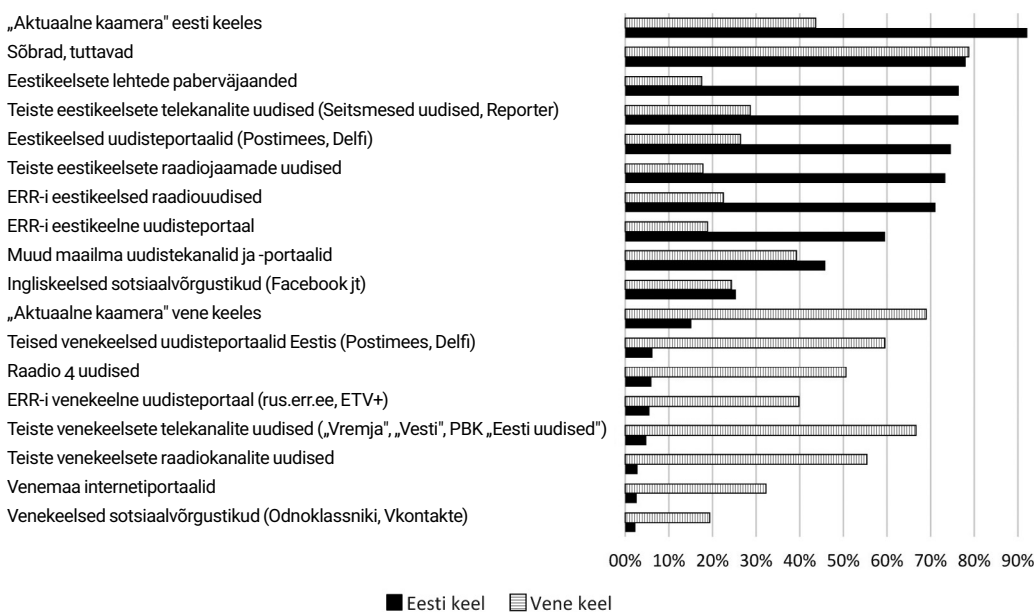
Uudisallikate olulisus ja usaldusväärsus

Andres Jõesaar⁹ on reljeefselt välja toonud kahe kogukonna vahelise oluliste uudisallikate erinevuse. Saar Polli 2014. aasta uuringu andmete detailsem analüüs kinnitab, et 2014. a suvel olid venekeelse

⁹ Andres Jõesaar. One Country, Two Polarised Audiences: Estonia and the Deficiency of the Audiovisual Media Services Directive. — Media and Communication, 2015, Vol. 3, nr 4, lk-d 45–51.

Joonis 11. Pävakajaliste sündmuste infoallikate olulisus 2014. a: vastuste „väga oluline“ %

Joonis 12. Hinnang uudisallikate usaldusväärsusele 2017. a: täiesti või pigem usaldusväärsed

kogukonna jaoks kõige olulisemad päevasündmuste kohta informatsiooni saamise uudisteallikad Venemaa telekanalid ja eestikeelsele auditooriumile avaõigusliku ringhäälingu telekanalid. Mõlema kogukonna ühine tunnus oli fakt, et kõige olulisem päevauudistega kursis olemise allikas oli suhtlemine sõprade-tuttavate-töökaaslastega. Siiski olid kogukondade infoväljad üsna erinevad (joonis 11).

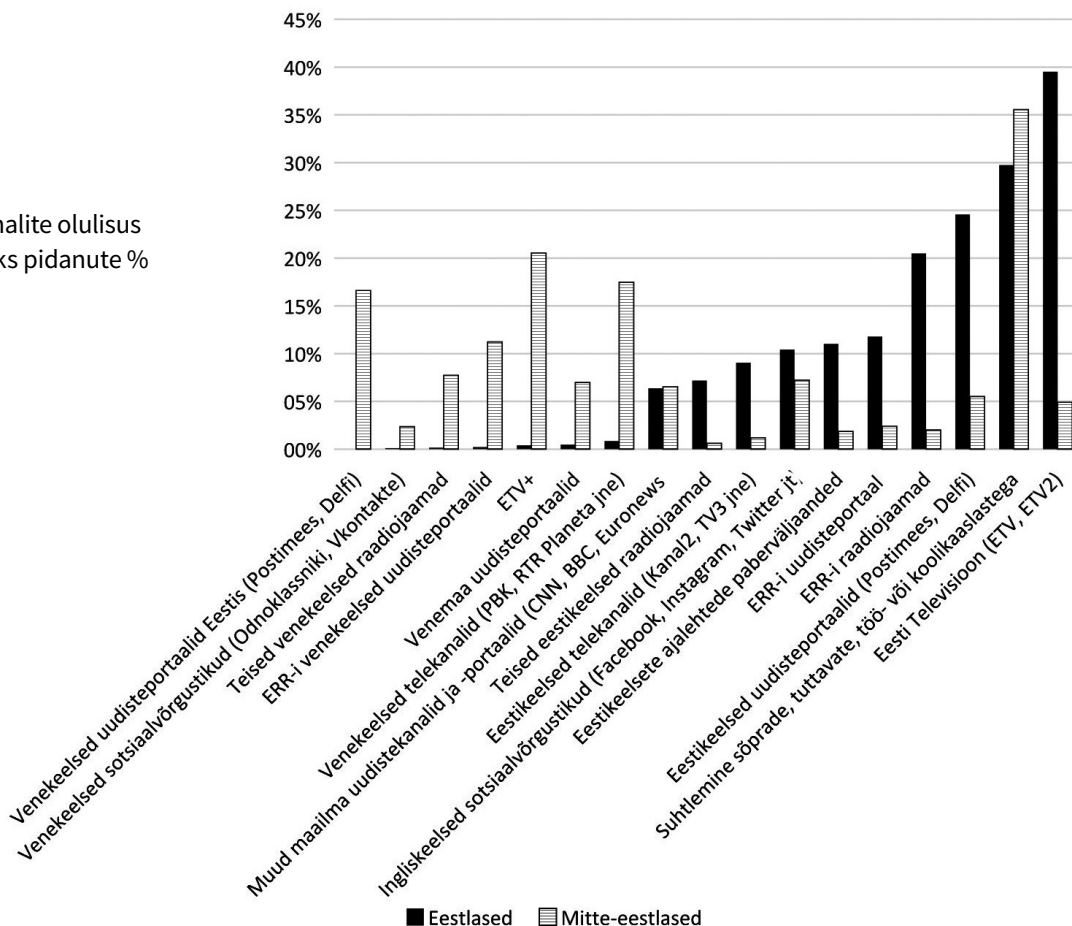
Kolm aastat hilisem uuring näitas infoallikate olulisuses mõningaid muutusi. Uue kriteeriumina sisaldas 2017. a küsitlus ka küsimust, milles paluti anda hinnang uudisteallikate usaldusväärsusele (joonis 12).

Vastajate jaoks, kelle kodune keel on eesti keel, on ülekaalukalt kõige usaldusväärsem uudistekanal ETV eestikeelne „Aktuaalne kaamera“.

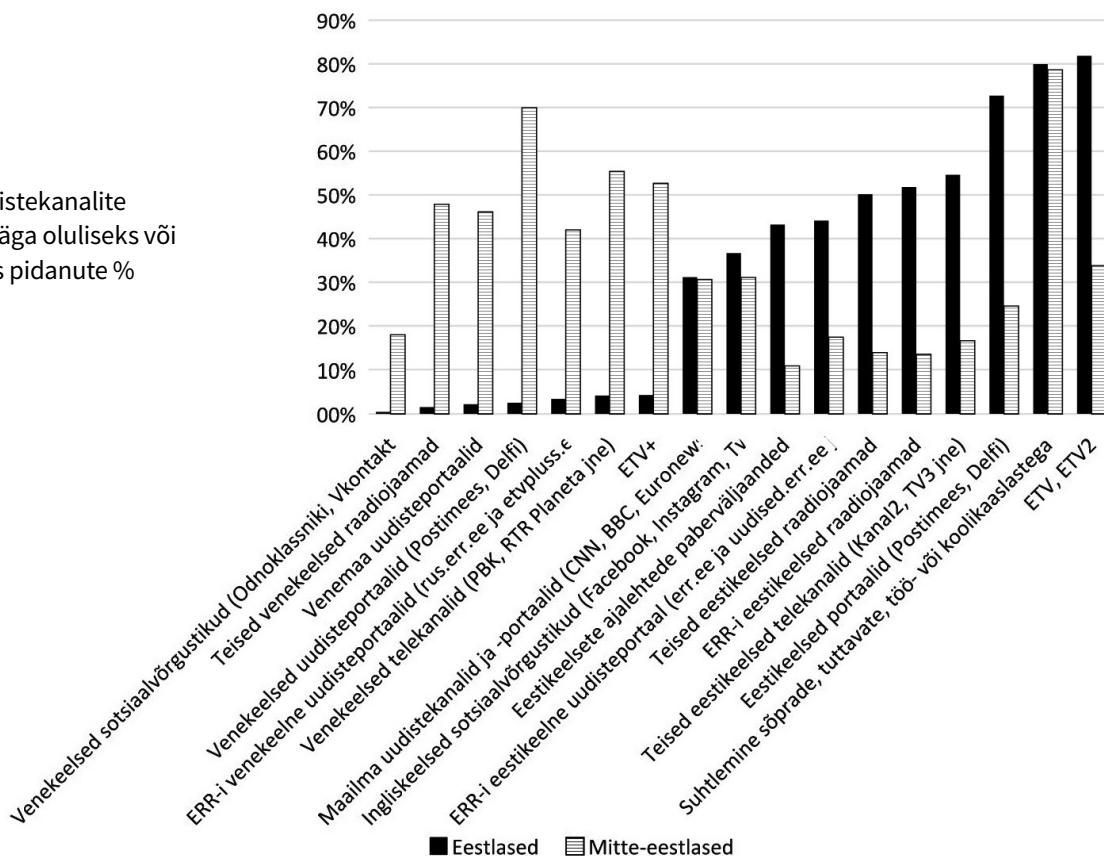
Eestikeelsed vastajad pidasid peaaegu kõiki eestikeelseid uudisteallikaid täiesti või pigem usaldusväärseteks, seda ka juhul, kui ise neid kanaleid ei jälgitud. Kanalite mitte-usaldajate arv jäi enamasti alla 10%, v.a eestikeelsete eratelekanalite uudistesaadete puhul, mida ei usaldanud 15% vastanutest.

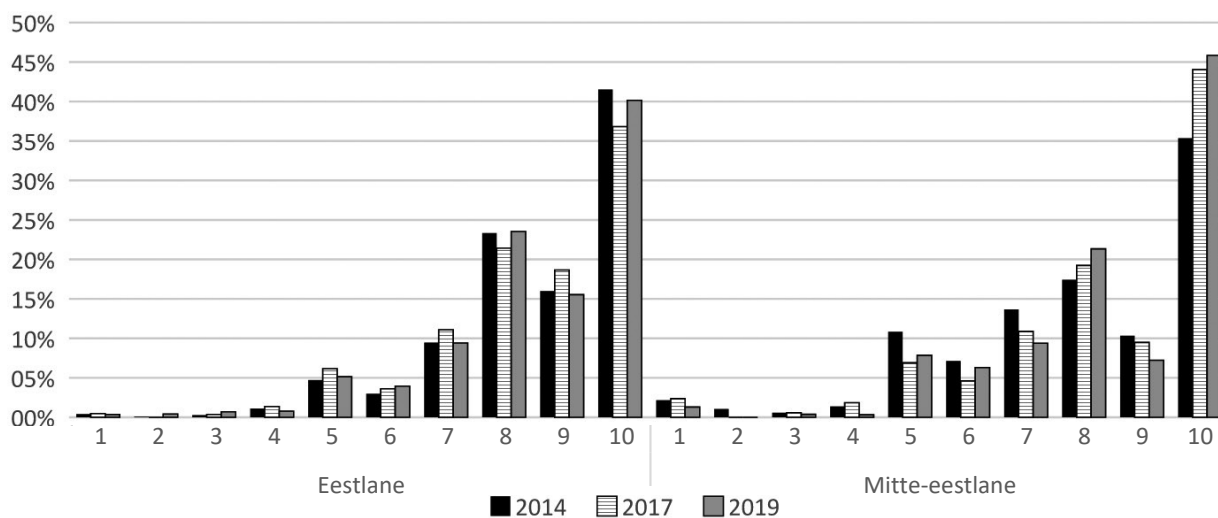
Oluliseks tuleb pidada fakti, et protsentuaalselt on koduse vene keelega vastajatele ühtviisi kõrgelt usaldusväärsed nii ETV+-i venekeelne „Aktuaalne kaamera“ kui ka Venemaa telekanalite uudistesaadet

Joonis 13. Infokanalite olulisus 2019: väga oluliseks pidanute %

Joonis 14. Uudistekanalite olulisus 2019: väga oluliseks või pigem oluliseks pidanute %

Joonis 15. ERR-i olulisus Eesti ühiskonnale: autori arvutused TNS EMOR-i ja Kantar EMOR-i andmete põhjal

„Vremja“ ja „Vesti“ ning PBK „Eesti uudised“. Mõlemas kogukonnas on olulisel kohal uudisteportaalid delfi.ee ja postimees.ee ning kõige usaldusväärsemateks uudisteallikateks on sõbrad, tuttavad ja töökaaslased.

Infokanalite olulisusele 2019. aastal antud hinnang on suhteliselt sarnane 2014. a tulemustega, kuid viie aastaga on toimunud ka mõni oluline muutus (joonis 13).

Kõige suuremaks positiivseks muutuseks on ETV+-i tõusmine venekeelse auditooriumi kõige olulisemaks infokanaliks. Enam kui viiendik venekeelsest kogukonnast peab ETV+-i kõige olulisemaks infoallikaks sõprade, tuttavate ja töökaaslastega suhtlemise järel. Viis aastat tagasi esikohal olnud Venemaa telekanalid on oma tähtsust kõige olulisema infokanalina kaotanud. Tugevasti on oma positsiooni kaotanud ka venekeelsed sotsiaalvõrgustikud Odnoklassniki ja Vkontakte.

Pilt muutub siiski üsna märgatavalt, kui arvesse võtta ka hinnang „pigem oluline“ (joonis 14).

Sellisel juhul on infokanalite seas olulisemad venekeelsed portaalid rus.delfi.ee ja rus.postimees.ee ning ka Venemaa telekanalid tõusevad ETV+-i kõrvale (joonis 14).

Toodud andmete alusel saab väita, et eestikeelse kogukonna meediarepertuaar on kitsam kui venekeelse kogukonna oma. Eestlaste olulisimad infoallikad on kodumaised meediakanalid, venekeelse auditooriumi valikutes on lisaks kodumaistele kanalitele ka Venemaa infoallikad.

Tähelepanek 7. Eestikeelse ja venekeelse kogukonna infoväljad on jätkuvalt üsna erinevad.

Tähelepanek 8. ETV+ on tõusnud venekeelse kogukonna jaoks oluliseks uudistekanaliks, kuid jääb veel mõnevõrra alla portaalidele rus.delfi.ee ja rus.postimees.ee ning Venemaa telekanalitele.

Tähelepanek 9. ETV on koos „Aktuaalse kaameraga“ eestlaste jaoks kõige olulisem infoallikas.

Tähelepanek 10. Sõbrad, tuttavad ja töökaaslased on mõlema kogukonna jaoks väga olulised infoallikad.

Avaõigusliku ringhäälingu positsioon

Kolmel aastal paluti inimestel kümnepalliskaalal hinnata, kui oluline on Eesti Rahvusringhääling nende arvates Eesti ühiskonnale. 2014., 2017. ja 2019. aasta uuringute andmed näitavad, et Eesti elanikud peavad avaõiguslikku ringhäälingut Eestile väga oluliseks institutsiooniks (joonis 15). Need andmed haakuvad hästi ka eespool käsitletud usaldusväärse hinnangutega institutsioonidele. Kui 8–10 palli andnud eestlaste arv on olnud suhteliselt stabiilne, siis kahe viimase uuringu andmed näitavad, et mitte-eestlaste hinnang on muutunud märgatavalt positiivsemaks. 2019. a uuringu andmetel pidas üle 45% mitte-eestlastest rahvusringhäälingut Eesti riigi jaoks väga oluliseks.

Kui nende andmete tõlgendamisel rakendada Frederick Reichheldi „Net Promoter Score“ (NPS) teooriat,¹⁰ siis võib öelda, et ERR on mõlema kogukonna hinnangul hästi toimiv ja kindla tulevikupers-

¹⁰ Frederick Reichheld. The One Number You Need to Grow. — Harvard Business Review, December 2003. <https://hbr.org/2003/12/the-one-number-you-need-to-grow>.

Aasta	Eestlane	Mitte-eestlane
2014	47,9%	22,5%
2017	43,5%	37,2%
2019	44,3%	36,9%

Tabel 4. ERR-i Net Promoter Score — ERR-i olulisus Eesti riigi jaoks: oluliseks pidajate %

pektiiviga institutsioon. Samas on näha, et 2014. a oli mitte-eestlaste hinnang ERR-ile ligi poole võrra tagasihoidlikum kui eestlaste oma. Viis aastat hiljem oli see vahe tunduvalt väiksem (tabel 4).

Eelneva arutelu puhul on tegemist indiviidi hinnanguga laiemas, ühiskonna toimimise tasandi kontekstis. Tõdemus, et individid peavad mingit institutsiooni ühiskonna toimimiseks oluliseks, on kindlasti positiivne, kuid samas ei selgu sellest, kui tugevalt individ ise selle organisatsiooni olemasoluga suhestub — kui oluline on see just talle endale. Selle aspekti väljaselgitamiseks esitati veel ka teine küsimus „Palun hinnake kümnepallisel skaalal, kui oluline on Eesti Rahvusringhääling Teile isiklikult“.

Isiklikku suhet puudutavale küsimusele antud vastustest selgub, et ERR enam nii oluline ei ole (joonis 16). Ning kui taas rakendada NPS-i, siis selle alusel on ERR eestlaste jaoks veel ikkagi tugeva väärtusega institutsioon, kuid mitte-eestlaste jaoks

Aasta	Eestlane	Mitte-eestlane
2014	28,1%	-20,2%
2017	20,5%	-6,6%
2019	25,4%	-6,9%

Tabel 5. Net Net Promoter Score — „Kui oluline on ERR Teile isiklikult“: oluliseks pidajate %.

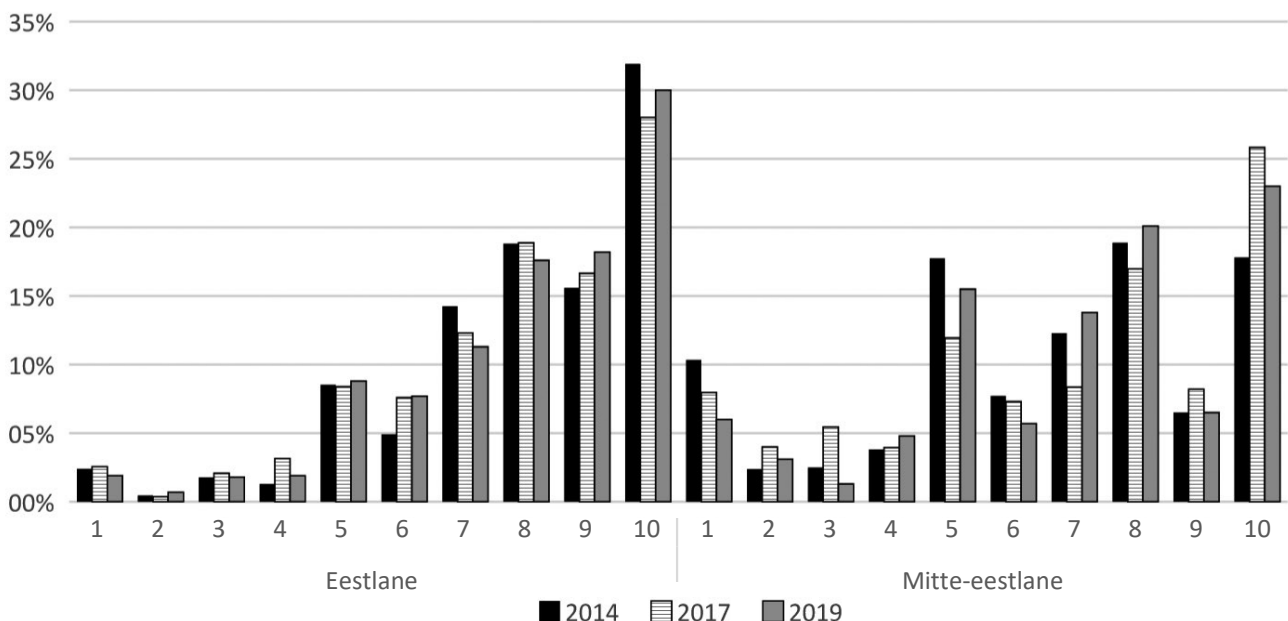
ERR seda ei ole. Samas on näha, et mitte-eestlaste 2014. a vastuste tugev negatiivne tulem on järgnevate aastate jooksul muutunud positiivsemaks, kuid tõus on peatunud (tabel 5). Olukorra parandamine eeldab venekeelse kogukonna paremat kõnetamist ja auditooriumi efektiivsemat kaasamist.

Nende kahe küsimuse analüüsi kokkuvõtteks saab öelda, et eestlaste hinnangute alusel on ERR endiselt väga oluline nii ühiskonna kui ka isiklikul tasandil. Mitte-eestlased peavad ERR-i riigi jaoks oluliseks, kuid hoolimata viimaste aastate positiivsest muutusest on olulisus inimeste endi jaoks veel tagasihoidlik.

Tähelepanek 11. ERR-i peetakse Eesti ühiskonna jaoks oluliseks institutsiooniks, kuid side indiviidi tasandil on mõnevõrra nõrgem.

Tähelepanek 12. Venekeelse kogukonna liikmete isiklik side ERR-iga on märgatavalt nõrgem kui eestlastel.

Joonis 16. Vastuste jaotus küsimusele „Palun hinnake kümnepallisel skaalal, kui oluline on Eesti Rahvusringhääling Teile isiklikult“ (%).

Kokkuvõte

Analüüside kokkuvõtteks saab öelda, et

- *online*-meedia kasutus kasvab ning hõlmab järjest vanemaid vanusegruppe;
- televisioon on endiselt väga kõrge jälgitavusega meedium;
- üldiselt on raadio ja televisiooni usaldusväärsus infoallikana kõrge, kuid väikeses langustrendis;
- hoolimata sotsiaalmeedia laialdasest kasutusest (eriti nooremates vanusegruppides) on selle meediami usaldusväärsus madal;
- kõige olulisemaks ja usaldusväärsemaks infoallikaks peetakse sõpru, tuttavaid, töökaaslasi;
- avaõigusliku ringhäälingu usaldusväärsus ja olulisus infoallikana on erameediast oluliselt kõrgem, kuid eestlaste hulgas on ERR-i usaldusväärsus kerges languses ja venekeelse elanikkonna seas (pärast ETV+-i avamist) märgatavalt tõusnud;
- venekeelse kogukonna meediarepertuaar on eestikeelse kogukonna omast avaram;
- Venemaa suurimate telekanalite populaarsus on mõnevõrra vähenenud, kuid nad on jätkuvalt olulised infoallikad;
- ETV+-i iganädalaste venekeelsete vaatajate hulk on aasta-aastalt kasvanud ning on 2019. a alguseks jõudnud juba 40%-ni venekeelsest elanikkonnast. See tähendab, et järjest suurem osa venekeelsest kogukonnast on hõlmatud avaõigusliku meedia infovälja;
- siiski on venekeelsete portaalide delfi.ee ja postimees.ee olulisus infoallikana venekeelse kogukonna jaoks kõrgem kui avaõiguslikul ETV+-l ja Raadio 4-l;
- ERR-i portaalide kasutajaskond küll kasvab, kuid ERR-i portaali olulisusel kodanike infoallikana on veel kasvuruumi;
- ERR-i tervikuna peetakse mõlemas keelekogukonnas Eesti ühiskonna jaoks väga oluliseks institutsiooniks (märgatavamalt oluliseks kui erameediat);
- ERR-i olulisus indiviidi enda jaoks on eestlaste hulgas samuti kõrge, venekeelsete inimeste hinnangutes on toimunud oluline muutus paremuse poole.